

การเคลื่อนไหวของเครือข่ายภาคประชาชนในการตอบโต้การละเมิดสิทธิ
ของประชาชนโดยรัฐ: กรณีการสัมปทานเหมืองแร่ระเบิดหินอุตสาหกรรมในพื้นที่ป่า

ชุมชนพระพุทธรบาทน้อย-เขามัน อำเภอกำแพงคอย จังหวัดสระบุรี*

The Movement of Civil Society Networks in Response to Violations
of the Rights of Citizens by the State: Case Study of an Industrial
Quarry Mining Concession in the Forest Area of Phra Phutthabat
Noi-Khao Khamin Community, Kaeng Khoi District, Saraburi Province

¹นภลัย ดอนวิจิตร และ ศิวัช ศรีโกคางกุล

¹Napalai Donwijit and Siwach Sripokangkul

¹วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น, มหาวิทยาลัยขอนแก่น

¹College of Local Administration, Khon Kaen University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: planapalai@kkumail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษายุทธวิธีและข้อจำกัดในการเคลื่อนไหวของเครือข่ายภาคประชาชนในการตอบโต้การละเมิดสิทธิของประชาชนโดยรัฐ กรณีการสัมปทานเหมืองแร่ระเบิดหินอุตสาหกรรมในพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธรบาทน้อย-เขามัน อำเภอกำแพงคอย จังหวัดสระบุรี โดยงานวิจัยฉบับนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก ได้จัดเก็บข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายแบบเฉพาะเจาะจง ได้แก่ ผู้นำที่เป็นทางการ คณะกรรมการป่าชุมชน ประชาชนชาวบ้าน ผู้แทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้แทนองค์กรพัฒนาเอกชน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ยุทธวิธีที่นำมาใช้ในขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อตอบโต้การละเมิดสิทธิของประชาชนโดยรัฐ ดังนี้ 1) ยุทธวิธีการต่อสู้โดยใช้เรื่องความเชื่อทางสังคม วัฒนธรรม และจารีตประเพณี ยุทธวิธีการต่อสู้โดยใช้การมีส่วนร่วมของประชาชน ยุทธวิธีการต่อสู้ของภาคประชาชนโดยการใช้สื่อโซเชียลมีเดียกับสื่อสาธารณะ ยุทธวิธีต่อสู้ตามช่องทางระบบการเมืองปกติ และ 2) ข้อจำกัดในการเคลื่อนไหวเพื่อตอบโต้การละเมิดสิทธิของประชาชนโดยรัฐ ได้แก่ ข้อจำกัดด้านอำนาจ หน้าที่ เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการสัมปทานเหมืองแร่ ข้อจำกัดทางด้านกฎหมาย ระเบียบ รวมถึงขั้นตอนการขอสัมปทาน ข้อจำกัดโดยตลาด ด้านสิทธิของพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธรบาทน้อย-เขามัน และข้อจำกัดจากความชอบธรรมของรัฐ ส่งผลให้เครือข่ายภาคประชาชนต้องทบทวนยุทธวิธีเดิมและค้นหาแนวทางการคัดค้านการสัมปทานเหมืองแร่ระเบิดหินรูปแบบใหม่ต่อไป

คำสำคัญ: การเคลื่อนไหวทางสังคม; เครือข่ายภาคประชาชน; สัมปทาน; ป่าชุมชน

*Received July 4, 2021; Revised July 24, 2021; Accepted August 26, 2021

Abstract

The research article had the objectives to study the strategies and limitations of the movement of civil society networks in response to violations of the rights of citizens by the state: a case study of an industrial quarry mining concession in the forest area of Phra Phutthabat Noi-Khao Khamin Community, Kaeng Khoi District, Saraburi Province. This was a qualitative research study and data were collected by review of related documents and in-depth interviews with key informants, including formal leaders, Community Forest Committee members, traditional sages, representatives from the local administrative organizations, and representatives of the NGO sector.

This research has found that; 1) Strategies used in social movements in response to the violation of Citizen's rights by the state. include fighting tactics based on socio-cultural and traditional beliefs, including public participation, Civil society can also resist by using social media in combination with the mass media, there is also the strategy of resistance by using the channels of the normal political system. 2) The limitations in the movement to counter public violations by the state are the restrictions on the authority of government officials in connection with mining concessions. There are legal restrictions, including the concession process and market restrictions on the rights of the community forest area of Phra Phutthabat Noi - Khao Khamin. There are restrictions from the legitimacy of the state. As a result, the Civil Society network has to review the former tactics, and find ways to continue to oppose the new quarry mining concession.

Keywords: Movement of Civil; Society Networks; Concession; Community Forest

บทนำ

ตั้งแต่ปี ค.ศ.1961 จนถึงปัจจุบัน ประเทศไทยได้จัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและสังคมของโลก โดยมุ่งเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจและใช้การเพิ่มขึ้นของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Gross Domestic Product-GDP) มาเป็นตัวชี้วัดในการพัฒนาประเทศ รัฐจึงส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจด้วยอุตสาหกรรมเหมืองแร่ ซึ่งเป็นโครงการที่ใช้งบประมาณสูง ทั้งการสำรวจ ขอสัมปทาน และลงทุนในการดำเนินการเหมืองแร่ ผู้ที่ขอสัมปทานจึงเป็นกลุ่มคนที่มีฐานะและอำนาจทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะกลุ่มนักลงทุนจากต่างประเทศ ทำให้เงินตราหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจเกิดการจ้างงานมากขึ้น มุ่งหวังผลกำไรจากทรัพยากรแร่ที่ตนเองได้ขอสัมปทานให้ได้มากที่สุด โดยมองข้ามผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อวิถีชีวิตชุมชนและทรัพยากรธรรมชาติอย่างรอบด้าน ทั้งที่การทำเหมืองแร่นั้นส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อม ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว รวมถึงกระทบต่อวิถีชีวิตและสุขภาพของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่การทำเหมืองแร่ ทั้งปัญหาด้านมลพิษจากฝุ่นละอองที่เกิดจากการทำเหมือง การขนย้าย มลพิษด้านเสียงจากเสียงระเบิดเหมือง ทำให้เกิดปัญหาด้านการดำรงชีวิตและด้านสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ (Department of Mineral Resources, 2021) และปัจจุบันประเทศไทยยังประสบปัญหาฝุ่นละอองขนาดเล็กหรือ PM 2.5 (Particulate Matters) ซึ่งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชาวไทย ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพติดตัวมาตั้งแต่กำเนิดและมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน เมื่อประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพ รัฐจึงมีหน้าที่ที่จะต้องดำเนินการ 3 อย่าง คือ ไม่ละเมิด คุ้มครอง และดำเนินการให้ประชาชนใช้สิทธิและเสรีภาพได้อย่างแท้จริง มาตรา 43 บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ ในการอนุรักษ์ และฟื้นฟูศิลป ประเพณี วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ รวมทั้งกำหนดให้มีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ (Constitution Drafting Commission, 2021) และตามพระราชบัญญัติแร่ พุทธศักราช 2560 หมวด 2 นโยบายในการบริหารจัดการแร่ มาตรา 7 รัฐมีหน้าที่ในการบริหารจัดการแร่เพื่อเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประเทศชาติและประชาชนอย่างยั่งยืน และคำนึงถึงความสมดุลในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในทุก ๆ ด้าน (Department of Primary Industries and Mines, 2021) รัฐมีหน้าที่ในการจัดการภาครัฐ (Public Administrative) เพื่อกำหนดนโยบายสาธารณะสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ประชาชนอยู่ดีกินดี เข้าถึงบริการ และใช้ประโยชน์ในสินค้าของรัฐได้อย่างเท่าเทียมกัน โดยผ่านหน่วยงานภาครัฐซึ่งมีเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้ให้บริการผ่านนโยบายการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ซึ่งหากการดำเนินการใดของรัฐหรือที่รัฐจะอนุญาตให้ผู้ใดดำเนินการ ถ้าเกิดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต ของประชาชนหรือชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง รัฐต้องดำเนินการศึกษา ประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนหรือชุมชน และจัดประชาพิจารณ์เพื่อรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสีย ประชาชนและชุมชน จากการกำหนดแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รัฐได้จัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและดำเนินนโยบายสาธารณะที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน รัฐแย่งชิงอำนาจและทรัพยากรธรรมชาติของประชาชน ก่อให้เกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิต ประชาชน รวมถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการกระจายอำนาจ จึงทำให้เกิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อเรียกร้องให้รัฐเปลี่ยนแปลงนโยบายสาธารณะขึ้น เช่น การเคลื่อนไหวเรียกร้องเพื่อทวงคืนผืนป่าดอยสุเทพ, การเรียกร้องเพื่ออนุรักษ์ฟื้นฟูป่าภูเก้า ภูกระแต อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น, การเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่ทองคำ, การเคลื่อนไหวทางสังคมในการจัดการป่าชุมชน, การคัดค้านการก่อสร้างฟาร์มหมูตำบลนาขอม อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์, การคัดค้านโรงไฟฟ้า เป็นต้น

รัฐได้กำหนดนโยบายในการบริหารจัดการป่าไม้ ตามที่คณะรัฐมนตรี ได้มีมติเมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน ค.ศ. 2019 เห็นชอบนโยบายป่าไม้แห่งชาติ เนื่องจากปัญหาพื้นที่ป่าไม้ลดลงและพื้นที่ป่าไม้เสื่อมโทรม ทั้งการบุกรุกแผ้วถางป่า การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การชลประทาน การสร้างถนน การเหมืองแร่ การไฟฟ้า

ฯลฯ การลักลอบตัดไม้ ไฟป่าที่ขาดการควบคุม เป็นต้น เพื่อให้ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าไม้ที่เหมาะสม หยุคยังและป้องกันการทำลายป่าไม้และสัตว์ป่า โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน รวมทั้งเป็น รากฐานการพัฒนาประเทศและคุณภาพชีวิตของประชาชนที่ยั่งยืน เพื่อตอบสนองต่อแผนพัฒนาประเทศและ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติจึงกำหนดทบทบัญญัติ จำนวน 24 ข้อ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดการป่าไม้ ด้านการใช้ประโยชน์ผลิตผลและการบริการจากป่าไม้และอุตสาหกรรม ป่าไม้ และด้านการพัฒนาระบบบริหารและองค์กรเกี่ยวกับการป่าไม้ ป่าชุมชน (Community forest) เป็นอีก แนวทางในการรักษาพื้นที่ป่าและความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ โดยใช้กลไกการมีส่วนร่วมระหว่าง ให้ชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐในการบริหารจัดการ อนุรักษ์ ปันฟู บำรุงรักษาให้ป่าไม้มีความสมบูรณ์เพิ่มมาก ขึ้น และชุมชนสามารถใช้ประโยชน์ในทรัพยากรธรรมชาติและผลผลิตจากพื้นที่ป่าชุมชนได้ ซึ่งเป็นวิธีการ ปฏิบัติในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชนลดปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางสังคมของ ผู้ที่อาศัยในชุมชน จากการถูกแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติเพื่อกำหนดนโยบายพัฒนาประเทศ สำหรับจังหวัด สระบุรีประกอบไปด้วย เขตอุทยานแห่งชาติ, เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า, เขตพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์, เขตพื้นที่ป่า เพื่อเศรษฐกิจ, เขตพื้นที่ป่าเพื่อการเกษตร และเขตปฏิรูปที่ดิน พื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธรบาทน้อย-เขาขมิ้น อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ได้ขอขึ้นทะเบียนป่าชุมชนกับกรมป่าไม้ ดังนี้ 1.ป่าชุมชนโป่งค่าป่าไม้แดง (แปลงที่ 1-2) ในเขตพื้นที่บ้านโป่งค่าป่าไม้แดง หมู่ที่ 4 ตำบลท่าตูม อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี มีขนาด พื้นที่ 512 ไร่ 3 งาน 65 ตารางวา ได้รับอนุมัติการจัดตั้งป่าชุมชนตามคำสั่งเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานโครงการป่า ชุมชน คำสั่งที่ 1959/60 ลงวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ.2560 2. ป่าชุมชนบ้านทุ่งแซง ในเขตพื้นที่บ้านทุ่งแซง หมู่ที่ 2 ตำบลท่าตูม อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ขนาดพื้นที่ 711 ไร่ 62 ตารางวา ได้รับอนุมัติการจัดตั้งป่า ชุมชนตามคำสั่งเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานโครงการป่าชุมชน คำสั่งที่ 2734/61 ลงวันที่ 6 กันยายน พ.ศ.2561 3. ป่าชุมชนบ้านพระพุทธรบาทน้อย ในเขตพื้นที่บ้านพระพุทธรบาทน้อย หมู่ที่ 10 ตำบลสองคอน อำเภอแก่ง คอย จังหวัดสระบุรี ขนาดพื้นที่ 604 ไร่ 35 ตารางวา ได้รับอนุมัติการจัดตั้งป่าชุมชนตามคำสั่งเจ้าหน้าที่ ปฏิบัติงานโครงการป่าชุมชน คำสั่งที่ 2734/61 ลงวันที่ 6 กันยายน พ.ศ.2561 และ4.ป่าชุมชนบ้านบ่อโคก ในเขตพื้นที่บ้านบ่อโคก หมู่ที่ 11 ตำบลสองคอน อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ขนาดพื้นที่ 339 ไร่ 3 งาน 99 ตารางวา ได้รับอนุมัติการจัดตั้งป่าชุมชนตามคำสั่งเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานโครงการป่าชุมชน คำสั่งที่ 2734/61 ลงวันที่ 6 กันยายน พ.ศ.2561 (Forest Department, 2021)

การสัมปทานเหมืองแร่ในพื้นที่เขาพระพุทธรบาทน้อย เกิดขึ้นเมื่อปี ค.ศ.1978 ได้มีนายทุนขอสัมปทาน เหมืองหินปูนเขาพระพุทธรบาทน้อยกับรัฐ แต่รัฐให้นายทุนเข้ามาเจรจากับผู้นำชุมชน โดยผู้นำชุมชน ในขณะนั้นมองถึงผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงอนาคตของลูกหลานในอนาคต จึงได้ปฏิเสธการสัมปทานเหมืองหินปูน และเมื่อปี ค.ศ.2002 ประชาชนในชุมชนร่วมกับสำนักงานป่าไม้ จังหวัดสระบุรี วางแผนมาตรการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่เขาพระพุทธรบาทน้อย-เขาขมิ้น โดยการ คัดเลือกและแต่งตั้งคณะกรรมการป่าชุมชน (Green Globe Institute, 2021) ต่อมาวันที่ 23 พฤศจิกายน ค.ศ.2020 คณะกรรมการป่าชุมชนและชาวบ้านที่อาศัยบริเวณรอบพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธรบาทน้อย-เขาขมิ้น อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ได้ทราบข้อมูลข่าวสารการขยายพื้นที่สัมปทานเหมืองแร่เขาขมิ้น จึงได้

ดำเนินการประชาคมหมู่บ้าน เพื่อขอคัดค้านการสัมปทานเหมืองแร่ระเบิดหินอุตสาหกรรมในพื้นที่ป่าชุมชน พระพุทธบาทน้อย-เขามัน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดสระบุรี โดยมีสื่อมวลชนจากหลายสำนักพิมพ์ ลงพื้นที่และนำเสนอข้อมูลต่อสังคม ต่อมาเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม ค.ศ. 2020 คณะกรรมการป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขามันและเครือข่ายป่าชุมชนจังหวัดสระบุรี ได้เดินทางไปยื่นหนังสือเรียกร้องเรียนและคัดค้านการขอสัมปทาน บัตรป่าชุมชนเขาพระพุทธบาทน้อย-เขามัน ณ ศูนย์รับเรื่องราวร้องทุกข์ของรัฐบาล 1111 สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ปรากฏการณ์ดังกล่าวถือเป็นขบวนการทางสังคม (Social Movement) ที่เกิดจากการรวมตัวกันของประชาชนเพื่อเรียกร้องการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการกำหนดนโยบายการสัมปทานเหมืองแร่ระเบิดหินอุตสาหกรรมในพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขามัน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดสระบุรี อันส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิต วิถีชีวิต สุขภาพของประชาชนที่อาศัยในบริเวณใกล้เคียงพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขามัน

ด้วยเหตุนี้ จึงมีความจำเป็นต้องทำการศึกษาทฤษฎีและข้อจำกัดการเคลื่อนไหวเพื่อตอบโต้การละเมิดสิทธิของเครือข่ายภาคประชาชนโดยรัฐ ในพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขามัน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดสระบุรี เพื่อเรียกร้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคม เช่น ให้รัฐบาลทบทวนการดำเนินนโยบายที่ทางมาจากอำนาจรัฐจากส่วนกลางและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรในชุมชนตามสิทธิชุมชนที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 จึงเป็นที่มาของคำถามการวิจัยในครั้งนี้ เครือข่ายภาคประชาชนใช้รูปแบบยุทธวิธีใดบ้าง ข้อจำกัดในการต่อต้านการสัมปทานเหมืองแร่หินปูนคืออะไร ตลอดจนผู้วิจัยต้องการนำเสนอขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อรักษาสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจากการละเมิดสิทธิโดยรัฐ เพื่อให้รัฐและสังคมได้ตระหนักถึงปัญหาการกำหนดนโยบายการพัฒนาประเทศที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงประชาชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทฤษฎีแนวทางการเคลื่อนไหวของเครือข่ายภาคประชาชนในการตอบโต้การละเมิดสิทธิของประชาชนโดยรัฐ กรณีการสัมปทานเหมืองแร่ระเบิดหินอุตสาหกรรมในพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขามัน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดสระบุรี
2. เพื่อศึกษาข้อจำกัดในการเคลื่อนไหวของเครือข่ายภาคประชาชนในการตอบโต้การละเมิดสิทธิของประชาชนโดยรัฐ กรณีการสัมปทานเหมืองแร่ระเบิดหินอุตสาหกรรมในพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขามัน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดสระบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาทฤษฎีและข้อจำกัดในการเคลื่อนไหวของเครือข่ายภาคประชาชนในการตอบโต้การละเมิดสิทธิของประชาชนโดยรัฐ กรณีการสัมปทานเหมืองแร่ระเบิดหินอุตสาหกรรมในพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขามัน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดสระบุรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative

Research) โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารและการวิจัยภาคสนาม (Field research) โดยผู้วิจัยมุ่งศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก จึงได้กำหนดขอบเขตการศึกษา ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี ศึกษาค้นคว้าข้อมูลและเอกสารจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ จากเอกสารภาษาไทยจากหนังสือ หนังสือพิมพ์ งานวิจัย บทความ รวมถึงการค้นคว้าทางอินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้อง เพื่อรวบรวมและนำเสนอรูปแบบยุทธวิธีและข้อจำกัดในการเคลื่อนไหวเพื่อปกป้องสิทธิตนเองและสิทธิชุมชน รวมถึงการคัดค้านสัมปทานเหมืองแร่ระเบิดเขาหินปูน

ขั้นตอนที่ 2 การจัดทำเครื่องมือการวิจัยและการศึกษาภาคสนาม โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการ สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) หรือการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่มีลักษณะแนวคำถามแบบมีโครงสร้าง โดยใช้คำถามปลายเปิด (Open-ended) ที่ยืดหยุ่น เพื่อให้ผู้ที่ถูกสัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่และได้ข้อมูลที่มาจากทัศนคติของผู้ที่ถูกสัมภาษณ์ โดยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยวิธีเฉพาะเจาะจงตามเกณฑ์ ผู้ที่มีบทบาทในการเคลื่อนไหวทางสังคมและเข้าใจปัญหาที่เกิดจากการทำสัมปทานเหมืองแร่ระเบิดหินในครั้งนี้ ซึ่งเข้าร่วมการทำประชาคมหมู่บ้าน ร่วมเดินทางยื่นหนังสือคัดค้านการสัมปทานกับหน่วยงานต่าง ๆ เป็นผู้แสดงความคิดเห็นเป็นประจำในเพจ “อนุรักษ์เสียงผาป่าชุมชนพระพุทธรูปน้อยสระบุรี” “ป่าชุมชนเขาพระพุทธรูปน้อย-เขามัน” และแชร์ข้อมูลเพจไปยังบัญชี Facebook ของตนเองแบบสาธารณะ จำนวน 10 คน ประกอบด้วย ผู้นำที่เป็นทางการจำนวน 2 คน คณะกรรมการป่าชุมชน จำนวน 2 คน ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 2 คน ผู้แทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 2 คน และผู้แทนองค์กรพัฒนาเอกชน จำนวน 2 คน การวิจัยนี้เป็นการศึกษายุทธวิธีและข้อจำกัดของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อคัดค้านการสัมปทานเหมืองแร่ ซึ่งเป็นประเด็นที่อ่อนไหวผู้วิจัยจึงตระหนักถึงจริยธรรมในการทำวิจัย ได้ขออนุญาตต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยมีการชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย นัดหมายผู้ให้ข้อมูล รวมถึงขออนุญาตบันทึกเทปก่อนการสัมภาษณ์ทุกครั้ง มีขอบเขตการศึกษาเชิงพื้นที่ คือ พื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธรูปน้อย-เขามัน อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

ขั้นตอนที่ 3 การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลและการเก็บข้อมูลระหว่างเดือนมกราคม - พฤษภาคม ค.ศ.2021

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย และบทความก่อนดำเนินการสัมภาษณ์ ได้ตรวจสอบข้อมูลระหว่างการสัมภาษณ์และความสอดคล้องของข้อมูลระหว่างผู้ให้ข้อมูลแต่ละท่าน และได้นำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยนำแนวคิดทฤษฎีของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล สังเคราะห์ และอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับยุทธวิธีและข้อจำกัดการเคลื่อนไหวเพื่อตอบโต้การละเมิดสิทธิของเครือข่ายภาคประชาชนโดยรัฐ กรณีการสัมปทานเหมืองแร่ระเบิดหินอุตสาหกรรมในพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธรูปน้อย-เขามัน อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี เพื่ออธิบายปรากฏการณ์และเสนอข้อเท็จจริงโดยนำเสนอข้อมูลในลักษณะเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ตามวัตถุประสงค์ของวิจัยที่กำหนดไว้

ผลการวิจัย

ผลจากการศึกษา วิเคราะห์ข้อมูล สรุปประเด็นการศึกษาได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ 1 การศึกษายุทธวิธีแนวทางการเคลื่อนไหวของเครือข่ายภาคประชาชนในการตอบโต้การละเมิดสิทธิของประชาชนโดยรัฐ กรณีการสัมปทานเหมืองแร่ระเบิดหินอุตสาหกรรมในพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธรบาทน้อย-เขามัน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า จากการเคลื่อนไหวของเครือข่ายภาคประชาชนในพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธรบาทน้อย-เขามัน ตั้งแต่ ค.ศ.1978 จนถึงปัจจุบัน ได้นำยุทธวิธีการต่อสู้ที่หลากหลายเพื่อคัดค้านการสัมปทานเหมืองแร่เขาหินปูนและอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธรบาทน้อย-เขามัน เช่น 1.ยุทธวิธีการต่อสู้โดยใช้เรื่องความเชื่อทางสังคม วัฒนธรรม และจารีตประเพณี โดยเครือข่ายภาคประชาชนมีแนวทางการต่อสู้ ได้แก่ การสร้างความชอบธรรมของสิทธิชุมชนในการดูแลพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธรบาทน้อย-เขามัน การขึ้นทะเบียนป่าชุมชนพระพุทธรบาทน้อย-เขามันเพื่อการบริหารจัดการป่าชุมชนด้วยชุมชนเอง การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่ป่าพระพุทธรบาทน้อย-เขามัน การบริหารจัดการและพัฒนาป่าชุมชนพระพุทธรบาทน้อย-เขามัน จนกระทั่งได้รับคัดเลือกให้ดำเนินโครงการ Forest PACT (Partnership Action Commitment Today) ของ IUCN (International Union for Conservation of Nature) ในปี ค.ศ.2004 เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน และได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว ครั้งที่ 5 ประจำปี ค.ศ. 2003 ประเภทชุมชน (ชุมชน ชุมชนเมือง เครือข่ายชุมชน) และครั้งที่ 11 ปี ค.ศ.2009 “ลีปนันท เกตุทัต 5 ปีแห่งความยั่งยืน” คณะกรรมการป่าชุมชนยังสร้างการรับรู้การมีอยู่ของสัตว์ป่าสงวนคือ เลียงผา ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชุมชนเขาพระพุทธรบาทน้อย-เขามัน ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์และค้นคว้าข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตเพิ่มเติม 2. ยุทธวิธีการต่อสู้โดยใช้การมีส่วนร่วมของประชาชนประชาชนในพื้นที่รับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและคาดการณ์ปัญหาที่จะเกิดขึ้นต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของตนเอง ทำให้ประชาชนตระหนักและตื่นตัวในการคัดค้านการสัมปทานเหมืองแร่ในครั้งนี้ โดยการร่วมการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของป่าชุมชนพระพุทธรบาทน้อย-เขามัน การร่วมลงชื่อเพื่อคัดค้านการสัมปทาน การประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข่าวสารต่าง ๆ ของป่าชุมชนพระพุทธรบาทน้อย-เขามัน การตื่นตัวของเครือข่ายภาคประชาชนเมื่อได้รับข่าวสารการขอสัมปทานพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธรบาทน้อย-เขามัน และดำเนินการคัดค้านก่อนภาคเอกชนได้รับการอนุญาตสัมปทานเหมืองแร่ 3.ยุทธวิธีการต่อสู้ของภาคประชาชนโดยการใช้สื่อโซเชียลมีเดียกับสื่อสาธารณะ เพื่อสร้างการรับรู้กับสังคมทั้งทาง Line, Facebook ผ่านเพจ “อนุรักษ์เลียงผाप่าชุมชนพระพุทธรบาทน้อยสระบุรี” “ป่าชุมชนเขาพระพุทธรบาทน้อย-เขามัน” เป็นต้น เป็นสื่อในการกระจายข้อมูลข่าวสาร เพื่อให้ประชาชนทั้งภายในและภายนอกได้รับรู้รับทราบต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธรบาทน้อย-เขามัน ได้แก่ การประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของเครือข่ายภาคประชาชน เช่น การจัดคอนเสิร์ตดนตรีกล่อมไพรด้วยใจรักเลียงผา การจัดกิจกรรมทำแนวกันไฟ การสร้างฝายชะลอน้ำ การเติมน้ำเพื่อให้สัตว์ป่าบริโภคน้ำ การสะท้อนภาพความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ (เลียงผา พืชพรรณไม้เฉพาะถิ่น) และยังเป็นยุทธวิธีในการสร้างเครือข่ายกับผู้ที่มีผลประโยชน์โดยตรงในพื้นที่ การสร้างเครือข่ายสำหรับประชาชนทั่วไปที่มีใจรักในทรัพยากรธรรมชาติ 4. ยุทธวิธีต่อสู้ตามช่องทางระบบการเมืองปกติ ได้แก่ การทำประชาพิจารณ์และร่วมลงชื่อของประชาชนใน

พื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธรบาทน้อย-เขามันเพื่อคัดค้านการสัมปทานเหมืองแร่เขาหินปูน การยื่นหนังสือผ่านกลไกระบบราชการทุกหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการอนุญาตสัมปทานเหมืองแร่เขาหินปูนทั้งในส่วนภูมิภาคและส่วนกลาง เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับรู้และรับทราบปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่และประชาชน รวมถึงการทบทวนการอนุญาตสัมปทานเหมืองแร่ในพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธรบาทน้อย-เขามันอีกครั้ง

วัตถุประสงค์ 2 ข้อจำกัดในการเคลื่อนไหวของเครือข่ายภาคประชาชนในการตอบโต้การละเมิดสิทธิของประชาชนโดยรัฐ กรณีการสัมปทานเหมืองแร่ระเบิดหินอุตสาหกรรมในพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธรบาทน้อย-เขามัน อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1. ข้อจำกัดด้านอำนาจ หน้าที่ เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการสัมปทานเหมืองแร่ ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ตามขั้นตอนกฎหมาย โดยบริษัทเอกชนที่ดำเนินการขอสัมปทานต้องยื่นเอกสารผ่านส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ขั้นตอนการทำประชาพิจารณ์หรือการประชาสัมพันธ์ในพื้นที่การขอสัมปทานจะดำเนินการในขั้นตอนสุดท้าย ประชาชนที่อาศัยในพื้นที่ได้รับข้อมูลช้าหรือได้รับข้อมูลจากแหล่งข้อมูลอื่น ๆ และตรวจสอบข้อมูลที่ได้รับผ่านหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกลับไม่ได้รับความร่วมมือ ผลได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล 2. ข้อจำกัดทางด้านกฎหมาย ระเบียบ รวมถึงขั้นตอนการขอสัมปทานที่เอื้อประโยชน์ต่อภาคเอกชนในการขออนุญาตสัมปทาน และนโยบายสาธารณะสำหรับการพัฒนาประเทศ 3. ข้อจำกัดโดยตลาด ด้วยพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธรบาทน้อย-เขามัน อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี เป็นพื้นที่ของนิคมสร้างตนเองพระพุทธรบาท จังหวัดสระบุรี กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งอนุญาตให้ประชาชนในพื้นที่บริเวณรอบ ๆ ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าพระพุทธรบาทน้อย-เขามัน และประชาชนในพื้นที่ได้ขออนุญาตนำพื้นที่เขาหินปูนขึ้นทะเบียนเป็นป่าชุมชนพระพุทธรบาทน้อย-เขามัน จำนวน 5 แปลง มีการคัดเลือกคณะกรรมการป่าชุมชนเพื่อบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธรบาทน้อย-เขามัน 4. ข้อจำกัดจากการสร้างความชอบธรรมของรัฐ หากภาคเอกชนดำเนินการตามขั้นตอนการขออนุญาตสัมปทานถูกต้อง ครบถ้วนตามระเบียบและกฎหมายแล้ว ก็มีสิทธิตามใบอนุญาตสัมปทานสามารถดำเนินการระเบิดหินปูนตามที่รัฐได้ให้อนุญาตนั้น

องค์ความรู้ใหม่

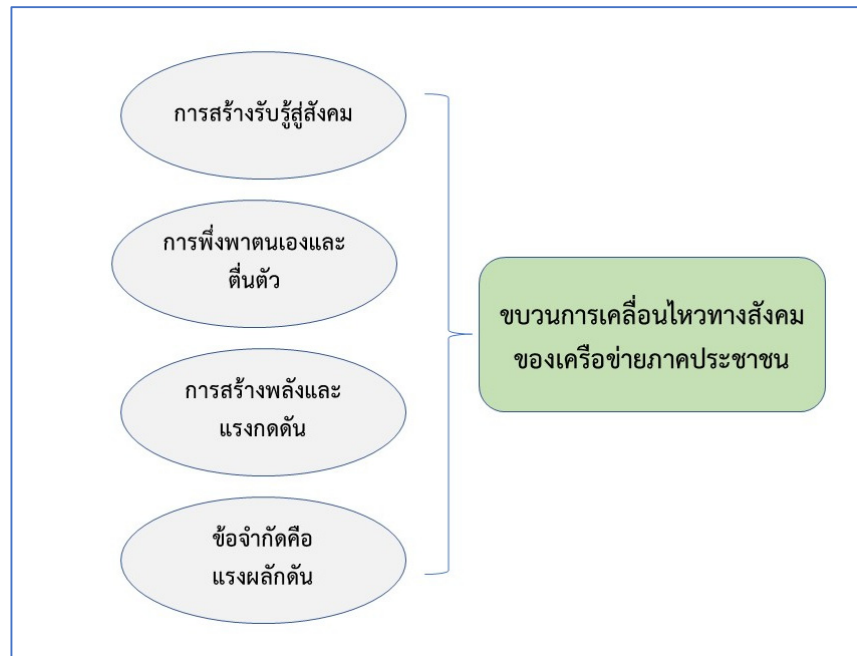
การวิจัยยุทธวิธีและข้อจำกัดในการเคลื่อนไหวของเครือข่ายภาคประชาชนในการตอบโต้การละเมิดสิทธิของประชาชนโดยรัฐ กรณีการสัมปทานเหมืองแร่ระเบิดหินอุตสาหกรรมในพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธรบาทน้อย-เขามัน อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ทำให้ผู้วิจัยได้องค์ความรู้ใหม่ ได้แก่

1. การสร้างรับรู้สู่สังคม การมีอยู่ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น เลียงผาเป็นสัตว์ป่าสงวนที่ใกล้จะสูญพันธุ์ และวิถีชีวิตของผู้ที่อาศัยอยู่บริเวณรอบ ๆ พื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธรบาทน้อย - เขามัน ผ่านการจัดเวทีเสวนา โดยมีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมและปรากฏการณ์ต่าง ๆ เป็นประจำผ่านสื่อออนไลน์ Facebook โดยเพจ “อนุรักษ์เลียงผाप่าชุมชนพระพุทธรบาทน้อยสระบุรี” “ป่าชุมชนเขาพระพุทธรบาทน้อย-เขามัน”

2. การพึ่งพาตนเองและตื่นตัว การต่อสู้ของประชาชนเกิดจากการตื่นตัวและการให้ความร่วมมือแก่ผู้นำชุมชน กลุ่ม และองค์กรพัฒนาเอกชน เพราะประชาชนในพื้นที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการอนุญาตสัมปทานเหมืองแร่ระเบิดหิน ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับวิถีชีวิต รวมถึงผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3. การสร้างพลังและแรงกดดัน ผ่านการใช้สื่อโซเชียลมีเดียและสื่อสารสาธารณะเป็นอีกหนึ่งเครื่องมือสำคัญที่ใช้ตอบโต้เพื่อสร้างการรับรู้และสร้างแรงกดดันทางสังคมต่อการบริหารจัดการทรัพยากรของรัฐ

4. ข้อจำกัดคือแรงผลักดัน แม้ว่าประชาชนจะทราบถึงข้อจำกัดในการคัดค้านการสัมปทานเหมืองแร่ซึ่งเป็นรายได้ของประเทศ แต่ประชาชนในพื้นที่ก็พร้อมที่จะต่อสู้เพื่อเรียกร้องสิทธิของตนเองและสิทธิของชุมชน

ภาพที่ 1 แสดงองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาการเคลื่อนไหวของเครือข่ายภาคประชาชนในการตอบโต้การละเมิดสิทธิของประชาชนโดยรัฐ กรณีการสัมปทานเหมืองแร่ระเบิดหินอุตสาหกรรมในพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธรักษา-เขาขมิ้น อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การเคลื่อนไหวของเครือข่ายภาคประชาชนในการตอบโต้การละเมิดสิทธิของประชาชนโดยรัฐ กรณีการสัมปทานเหมืองแร่ระเบิดหินอุตสาหกรรมในพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธรักษา-เขาขมิ้น อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี” ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการศึกษได้ ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 ยุทธวิธีแนวทางการเคลื่อนไหวของเครือข่ายภาคประชาชนในการตอบโต้การละเมิดสิทธิของประชาชนโดยรัฐ กรณีการสัมปทานเหมืองแร่ระเบิดหินอุตสาหกรรมในพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธรักษา-เขาขมิ้น อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี พบว่า เครือข่ายภาคประชาชนได้นำยุทธวิธีหลากหลายรูปแบบมาใช้ในการคัดค้านสัมปทานเหมืองแร่ เช่น ยุทธวิธีต่อสู้โดยใช้เรื่องความเชื่อทางสังคม

วัฒนธรรม และจารีตประเพณี ได้แก่ การขึ้นทะเบียนป่าชุมชน การจัดกิจกรรมในพื้นที่ การบริหารจัดการและพัฒนาพื้นที่ป่าชุมชน กระทั่งได้รับรางวัลต่าง ๆ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ วินิจ ผาเจริญ (Pharcharuen, 2020) ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของภาคพลเมืองต่อการทวงคืนผืนป่าดอยสุเทพ ได้นำความเชื่อ เนืองด้วยดอยสุเทพเป็นศูนย์รวมจิตวิญญาณของคนเชียงใหม่ แต่เครือข่ายภาคประชาชนในพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขาน้อย ใช้วัฒนธรรมในการต่อสู้โดยเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การคงอยู่ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงวิถีชีวิตของตนเองให้สังคมรับรู้ ยุทธวิธีการต่อสู้โดยใช้การมีส่วนร่วมของประชาชน โดยประชาชนตระหนักและตื่นตัว เข้าร่วมการประชาสัมพันธ์ ร่วมกิจกรรมที่คณะกรรมการป่าชุมชนดำเนินการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข่าวสาร การตื่นตัวของเครือข่ายภาคประชาชนโดยจัดทำประชาสัมพันธ์ก่อนรัฐอนุญาตสัมปทาน สอดคล้องกับการวิเคราะห์ขบวนการทางสังคม ผ่านทฤษฎีพฤติกรรมรวมหมู่ เป็นการกระทำที่เป็นไปเองโดยกลุ่มมีปัญหาคล้ายกัน วัตถุประสงค์ เป้าหมายในการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อสร้างความเป็นธรรมและทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน ต่อตนเองและชุมชน (Thongyou, 2014) ยุทธวิธีการต่อสู้ของภาคประชาชน โดยการใช้สื่อโซเชียลมีเดียกับสื่อสาธารณะ เช่น การสร้างเพจ “อนุรักษ์เสียงผาป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อยสระบุรี” “ป่าชุมชนเขาพระพุทธบาทน้อย-เขาน้อย” เพื่อประชาสัมพันธ์ความเคลื่อนไหวการดำเนินงานของคณะกรรมการป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขาน้อย การเผยแพร่ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ได้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ฟักเปี่ยม (Fakpiem, 2020) โลกคู่ขนาน: กรณีศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ของประเทศไทย ในปัจจุบันการสื่อสารออนไลน์ ถูกเลือกมาใช้เป็นเครื่องมือในการต่อรองกับอำนาจหลัก หากการรวมกลุ่มกันได้มากเท่าไรอำนาจในการต่อรองกับอำนาจหลักก็จะมากขึ้นตามไป ยุทธวิธีต่อสู้ตามช่องทางระบบการเมืองปกติ ได้แก่ การทำประชาพิจารณ์และร่วมลงชื่อของประชาชนในพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขาน้อยเพื่อคัดค้านการสัมปทานเหมืองแร่เขาหินปูน การยื่นหนังสือผ่านกลไกระบบราชการ สอดคล้องกับการวิเคราะห์ทฤษฎีการระดมทรัพยากรและทฤษฎีกระบวนการทางการเมืองในขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (Thongyou, 2014) ได้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ วินิจ ผาเจริญ (Pharcharuen, 2018) ขบวนการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนต่อการคัดค้านโรงงานกำจัดขยะมูลฝอยครบวงจรบ้านป่าตึงน้อย ตำบลป่าป้อง อำเภอต๋อยสะเทิดจังหวัดเชียงใหม่ และกัลป์กร มณฑา (Montha, 2020) กลุ่มคัดค้านการก่อสร้างฟาร์มหมูตำบลนาขอม อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์ โดยการใช้ยุทธวิธีต่อสู้ตามช่องทางระบบการเมืองปกติ มีการจัดทำประชาพิจารณ์ ยื่นหนังสือผ่านกลไกระบบราชการ แต่เครือข่ายภาคประชาชนในพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขาน้อย อยู่ร่วมกับภาคเอกชนแบบพันธมิตร ไม่มีการใช้กลไกทางสังคมอื่น ๆ เพื่อกดดัน สร้างความแตกแยกในพื้นที่

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 ข้อจำกัดในการเคลื่อนไหวของเครือข่ายภาคประชาชนในการตอบโต้การละเมิดสิทธิของประชาชนโดยรัฐ กรณีการสัมปทานเหมืองแร่ระเบิดหินอุตสาหกรรมในพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขาน้อย อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี พบว่า 1. ข้อจำกัดด้านอำนาจหน้าที่ เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการ ทำให้เจ้าหน้าที่ไม่สามารถให้ข้อมูลแก่ประชาชนได้ ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างหน่วยงานราชการและประชาชนผู้รับบริการ 2. ข้อจำกัดทางด้านกฎหมาย ระเบียบ รวมถึงขั้นตอนการขอสัมปทาน

เหมือนแร่ มีช่องว่าง ไม่ครอบคลุม เอื้อประโยชน์ต่อภาคเอกชนมากกว่าสิทธิและเสรีภาพของประชาชน รวมถึงสิทธิของชุมชน ได้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ กวินกาญจน์ ธนชัยวุฒิพงศ์ (Thanachaiwuttiphong, 2017) การยกเลิกสัมปทานเหมืองแร่ทองคำชาติโดยคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ โดยปัญหาและอุปสรรคในการยกเลิกสัมปทานเหมืองแร่ทองคำชาติเกิดจากหน่วยงานราชการ ภาคเอกชน และภาคประชาชนขาดการประสานงานนำมาซึ่งการแก้ไขปัญหา ทำให้ประชาชนมองภาครัฐร่วมมือกับภาคเอกชนเพื่อผลประโยชน์เพียงอย่างเดียว 3. ข้อจำกัดโดยตลาด พื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธรูปน้อย-เขาหมื่น เป็นพื้นที่ของนิคมสร้างตนเองพระพุทธรูป จังหวัดสระบุรี ซึ่งรัฐเป็นผู้มีอำนาจในการกำหนดนโยบายสาธารณะที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ 4. ข้อจำกัดจากการสร้างความชอบธรรมของรัฐ รัฐในฐานะผู้ที่ได้รับเลือกเป็นตัวแทนของประชาชน เมื่อรัฐกำหนดนโยบายสาธารณะและผ่านมติคณะรัฐมนตรี ถือว่านโยบายนั้นเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ กิตชัยกุลย์ อินทร์แก้ว (Inkaew, 2020) พลวัตของขบวนการเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมในการเมืองภาคประชาชน และภูมินทร์ พาลุสุข (Phalusuk, 2019) ผลกระทบจากนโยบายทางคืนผืนป่า ที่มีต่อชาวบ้านในภาคอีสาน : กรณีศึกษาในจังหวัดสกลนคร รัฐเป็นผู้ที่มีอำนาจในการกำหนดนโยบายสาธารณะ กำหนดระเบียบ กฎหมายต่าง ๆ รวมทั้งรัฐยังเป็นผู้ถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินในประเทศ ทำให้รัฐมีอำนาจโดยชอบธรรมในการกำหนดนโยบายพัฒนาประเทศชาติ

สรุป

จากข้อมูลข้างต้น สรุปให้เห็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพของตนเอง ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เกิดจากการกำหนดนโยบายสาธารณะของรัฐก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ทำให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบ รวมกลุ่มกันเพื่อเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลง แก้ไขปัญหาที่กระทบสิทธิของตน โดยมีรูปแบบ ยุทธวิธีต่อสู้ ต่อต้าน คัดค้านในการเคลื่อนไหวทางสังคม ดังนี้ ยุทธวิธีการต่อสู้ทางระบบการเมืองปกติ ยุทธวิธีการต่อสู้โดยใช้เรื่องความเชื่อทางสังคม วัฒนธรรม และจารีตประเพณี ยุทธวิธีการต่อสู้โดยใช้การมีส่วนร่วมของประชาชน และปัจจุบันนิยมใช้ยุทธวิธีการต่อสู้ของภาคประชาชนโดยการใช้สื่อโซเชียลมีเดียกับสื่อสาธารณะ ในการกระจายข้อมูลข่าวสาร สร้างความเข้าถึงและรวดเร็วของข้อมูลสู่ประชาชนทั่วไปได้อย่างเต็มที่ ก่อให้เกิดเครือข่ายขนาดใหญ่ขึ้นเป็นเครื่องมือในการต่อรองกับผู้ที่มีอำนาจส่วนข้อจำกัดของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม จะเห็นว่าเกิดจากโครงสร้างในการปกครองของไทยเป็นหลัก รองลงมาจะเป็นความเชื่อที่ส่งต่อมาจากอดีตถึงปัจจุบันของผู้ที่มีอำนาจ ดังนั้น เครือข่ายภาคประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายสาธารณะของรัฐ จึงลุกขึ้นต่อสู้ คัดค้าน สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน รวมถึงสร้างการเปลี่ยนแปลงทิศทางการกำหนดนโยบายของรัฐ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา มีประเด็นที่เป็นข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 การทำประชาพิจารณ์ ควรดำเนินการจัดทำประชาพิจารณ์เพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของภาคประชาชน ประชาสังคม หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายสาธารณะอย่างครอบคลุมก่อนการอนุมัติโครงการหรือการดำเนินการใด ๆ เพื่อป้องกันปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1.2 รัฐควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะด้วยตนเอง เนื่องจากนโยบายสาธารณะที่รัฐกำหนดขึ้นมานั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาประเทศชาติและคุณภาพชีวิตของประชาชน ดังนั้น นโยบายสาธารณะจึงต้องมาจากความต้องการของประชาชน ไม่ใช่รัฐมองเพียงการพัฒนาประเทศผ่านการเพิ่มขึ้นของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Gross Domestic Product-GDP) ของประเทศเพียงอย่างเดียว

1.3 รัฐธรรมนูญ กฎหมาย ระเบียบต่าง ๆ ควรกำหนดให้ชัดเจน นึกถึงประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก ไม่เอื้อประโยชน์แก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 เนื่องจากการวิจัยมีข้อจำกัดในเรื่องของเวลาและขอบเขตพื้นที่ในการเก็บข้อมูลซึ่งอาจยังไม่ครอบคลุมปัญหาการทำเหมืองแร่ระเบิดปูนของภาคเอกชนในพื้นที่ต่าง ๆ ที่ยังมีการคัดค้านการสัมปทานเหมืองแร่หินปูน การต่อต้านการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยในพื้นที่นั้น ๆ การวิจัยครั้งต่อไปควรขยายขอบเขตการศึกษาวิจัยในพื้นที่ต่าง ๆ เปรียบเทียบถึงประเด็นของแนวทาง ยุทธวิธี และข้อจำกัดในการเคลื่อนไหวของเครือข่ายภาคประชาชนในการตอบโต้การละเมิดสิทธิของประชาชนโดยรัฐ เพื่อหาแนวทางยุทธวิธีการเรียกร้อง รวมถึงการรักษาสิทธิและเสรีภาพในฐานะประชาชนชาวไทย

References

- Constitution Drafting Commission. (2017). *Constitution of the Kingdom of Thailand*, Retrieved March 20, 2021, from <https://cdc.parliament.go.th/>
- Department of Mineral Resources Library. (1997). *Environmental Impacts from Gypsum Mining*. Retrieved March 20, 2021, from <http://library.dmr.go.th/>
- Department of Primary Industries and Mines. (2017). *Minerals Act, A.D.2017*. Retrieved March 20, 2021 from <http://www.dpim.go.th/>
- Fakpiem, P. (2020). Parrel World: A Case Study of Social Movement on Social Media Network in Thailand. *Journal of Communication Arts of STOU*, 10(1), 86-99.
- Forest Department. (2014). *Community Forest*. Retrieved March 20, 2021, from <https://www.forest.go.th/>

- Green Globe Institute. (2009). *Award List of Green Globe Institute*. Retrieved March 20, 2021, from <https://www.greenglobeinstitute.com/>
- Inkaew, K., Sriyarun, S., Pintobtang, P., & Lapthananon, P. (2020). Dynamics of Environmental Movements in People's Politics. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 10(3), 585-602.
- Montha, K., & Anuttarangoon, R. (2020). The Group Against the Construction of a Pig Farm at Na Khom Subdistrict Phaisali District Nakhon Sawan Province. *Journal of Social Sciences Mahamakut Buddhist University*, 3(1), 69-81.
- Pharcharuen, W., & Nuntacharuksa, R. (2020). The Citizen's Societal Protest Movement to Recover Doisuthep Forest. *Journal of Graduate MCU Khon Kaen Campus*, 7(1), 45-62.
- Pharcharuen, W. (2018). The People's Movement on their resistant to Solid Waste Disposal Plant in Baan Pa Tung Noi, Pa Da Subdistrict, Doi Saket District, Chiangmai Province. *Journal of MCU Peace Studies*, 6(2), 432-444.
- Phalusuk, P., & Akkasang, A. (2019). The Impact of the Forest with the Villagers in the Northeastern: A Case Study of Sakon Nakhon Province. *Governance Journal*, 8(2), 186-202.
- Thanachaiwuttiiphong, K., & Rakkhumsuk, E. (2017). Cancelltion of Concession of Chatree Gold Mining by Council for Peace and Order. *Journal Social Sciences MCU*, 6(2), 1041-1050.
- Thongyou, M. (2014). *Concepts of Sociological Theory of Social Movements*. (1st ed.). KhonKaen: Khon Kaen University.